

JAN-OLOF BENGTTSSON:

Russel Kirk

Det har sagts, att i politiken är det inte *vad* som sägs, som är viktigast, utan *vem* som säger det. Detta må äga sin riktighet, men den klassiska insikten i detta sammanhang är dock att det avgörande är *hur* det sägs.

Konservatism i vår tid är till stor del en stilistisk fråga — och inte bara en fråga om stil i språkligt avseende, utan på alla områden. Försvaret för traditionella insikter och principer rörande samhällets organisation, ekonomin, kulturen, allmänna värden och normer, kräver sin man under masskulturens, nivelleringens och de radikala ideologiernas massiva belägring.

Mönstren från Athens och Roms retoriker har bestämt utformningen av politiska anföranden och pamfletter under tvåtusen år. Få politiska debattörer eller politiska ledare av idag äger väl emellertid en behärskning av värtalighetens hela arsenal av konstgrepp, av traditionella stilelement, på samma nivå som *Russel Kirk*.

Kirk är veteranen i den amerikanska efterkrigskonservatismen, i mycket frögivaren och inspiratören till och motorn bakom hela den rörelse som kulminerat i Reaganeran.

Välbläddrad i klassikerna sedan barn domen och utrustad med sällspord energi och talang har han skakat centralplanerare, kollektivist, flumpedagoger och många andra i den modernistiska kulturens kuriosakabinett under snart fyra decennier. Hans frihetliga konservatism är helgjuten, motsägelsefri, konsekvent. Den är aldrig ansatt av dubier eller pressad till eftergifter. Därför har den också ägt en kraft att övertyga som få jämförbara försök i den fria världen under denna tid.

Kirks verk kunde till en början fram-

kalla kommentarer som att Kirk var "född tvåhundra år för sent och i fel land". Detta var förvisso en kvickhet då, men Kirk visade sig snart vara mannen som verkligen förmådde formulera en traditionalistisk ståndpunkt utan stilbrott, utan alltför mycket pose av sublim heroism och tragisk värdighet i försvaret av civilisationen gentemot det annalkande barbariet. Kirk nådde verkligen läsarna: hans försvar för kulturens traditionella värden, religionen, den moraliska ordningen, den fria företagsamheten, "the wisdom of our ancestors" o s v stod plötsligt först på dagordningen och var högsta mode. Whittaker Chambers, mannen som avslöjade Alger Hiss' kommunistiska infiltration, hyllade i sin recension i *Time* Kirks "The Conservative Mind" från 1954 som "århundradets viktigaste bok". T S Eliot, Kirks vän och kollega från klubbarna i Edinburgh, där Kirk bedrivit studier, var "djupt imponerad".

Alltifrån denna tid formade tillsammans med Kirk män som William F Buckley Jr, George Will, John Hallowell, Richard Weaver och invandrande européer med unika erfarenheter som Peter Viereck, Leo Strauss och Eric Voegelin en konservativ intellektuell strömning i USA utan motstycke under 1900-talet, en historisk överraskning för många, en källa till förnyad inspiration för vacklande européer, som här fick se den gamla världens idéer uppborstade, med återvunnen friskhet, sammanställda på ett sätt som åter lyfte fram den bärkraft, den giltighet och sanning som gått förlorad under lager av ideologiskt testuggeri på den egna kontinenten. Här hade man både motivation och distans nog för att ge sig i kast med de

idéhistoriska studier, klargöranden och omprövningar, som en kultur i utför-backe krävde. En kanske oundviklig artificiell framtoning har förekommit här och där, men detta förtar ej helhetsintrycket att detta är ett av de viktigaste kulturella fenomenen i vår tid.

Åsikter om den naturliga aristokratin, om uppbyggliga kvaliteter i konsten, musiken och litteraturen, om "kapitalismens" verkliga väsen, värden och drivkrafter — de som ofta förtigs även av den mest brinnande nyliberal idag i hans, när allt kommer omkring, jämförelsevis tämligen timida formella utläggningar — åsikter om allt detta som i Sverige inte hörts sedan Geijers dagar, förs här åter fram som den enda, den självklara lösningen på nuets problem. Den konservative kan ge detta realistiska erkännande utan omsvep till kapitalisten, ty han vet att denne är en tidlös och universell karaktärstyp med en outhärlig uppgift i samhället: att skapa materiellt välstånd. Till skillnad från många liberaler vet han emellertid också, att den lärde och helgonet också de är tidlösa universella karaktärstyper, välsignade med än mer sällsynta naturens gåvor, och därför överordnade. Den radikale intellektualisten, ideologen, däremot, ser han som ett slags monstret, en naturvidrighet, en tillfällig olyckshändelse. När skall böcker som Kirks "A Program for Conservatives" med dess nyktra blick på tillvarons realiteter, de som den barnslige radikalen i sitt alexanderhuggslika tänkande ej uthärdar, men som i rätt ljus till stor del är omistliga värden i livets och skapelsens egen skönhet, hans "Academic Freedom" med dess rätta förståelse av vad som skiljer verklig bildning från formlost uppstaplad faktakunskap, hans "Enemies

of the Permanent Things", med dess skarpa kritik mot den roman- och diktkonst som ej intar en meningsfull plats i ett moraliskt universum med genuin värdeupplevelse och målbestämmdhet — när skall sådana böcker åter kunna skrivas i vårt land?

Kirk har erbjudits — och tackat nej till — ett flertal tungt vägande poster i Reagan-administrationen. Han är en välkommen talare vid Heritage Foundation i samma stad, med president Reagan och vicepresident Bush i auditoriet. Han har bakom sig en remarkabel bana med viktiga insatser på de flesta områden i samtidskulturen, en allsidighet värdig de "kristna gentleman" från Burkes dagar som varit hans norm och ideal. Bland annat har han startat tidskriften "Modern Age", han har en egen kolumn i "National Review", och han utger själv "The University Bookman". Hans jättelika jubileumsskrift "The Roots of America Order", utgiven i samband med tvåhundraårsjubileet 1976, som visar hur arvet från Athen, Rom och Jerusalem ligger till grund också för dagens amerikanska samhälle, håller på att förvandlas till en stor TV-serie i tretton entimmesavsnitt.

Kirk har kallat sig själv "a bohemian to-ry". Omgiven av lärjungar och likasinnade bebor han sitt gamla spökslott Piety Hill i Mecosta, Michigan, och de samlingar av sagor och berättelser från Kirks penna, som stundom dyker upp på diskarna, bekräftar bilden av en sann traditionalist, som förstår vikten av det rika fantasilivet, av den mödosamma personliga karaktärsdanningen som grund för ett välmående samhälle. Det finns ingen väg udenom detta. Liberalismen kräver konservatismens motvikt. Det är inte bara så, att

marknadsekonomin alstrar värden. Det är också så, att värden alstrar marknads-ekonomi. Och Kirks huvudsakliga budskap är, att ett helt spektrum av onyttiga värden breder ut sig långt bortom både ekonomins och politikens horisonter — något som varje första klassens företagsledare anar där han tar sig tid att vandra omkring i kontinentens museer och drömmer om att gå till historien som kulturlivets mecenat. Det är dessa värden som ytterst är avgörande för ett sant mänskligt liv och ett sant civiliserat sam-

hälle. "Beyond the Dreams of Avarice" är följaktligen titeln på en av Kirks viktigaste böcker.

Jag t o m läser lite ibland", utbrister Blake Carrington till sitt försvar i första avsnittet av "Dynastin"; det gör aldrig J R Ewing. Ett exempel från den amerikanska masskultur som Kirk analyserat långt mer djupgående än exempelvis Adorno/Horkheimer. Det finns förvisso ett USA bortom Harlem och Dallas. Russell Kirks verk väntar på hugade översättare.

ARVID FREDBORG:

Den tyska frågan

Glädjande nog har det tyska problemet uppmärksammats under senare år i Sverige mer än på länge, låt vara att mycket av det som publicerats, särskilt i svensk press, alltför mycket varit *Lesefrüchte* och alltför litet självständigt tänkande.

Tage Lindbom: **Fallet Tyskland**. Norma 1988

Men undantag finns. Ett sådant är en essäsamling av fil dr Tage Lindbom med titeln "Fallet Tyskland". Det ger en del av bakgrunden till den tyska nationens sökande efter identitet. De första kapitlen behandlar konfrontationen mellan grekisk-romersk och germansk civilisation och påvemaktens teokratiska anspråk contra kejsarmakten samt det tyska me-

deltida samhällets utveckling. Författaren konstaterar, att på 1600-talet två utländska makter intervenerade med ödesdigert resultat för den tyska nationen. Den westfaliska freden resulterade i att Tyskland i stället för att bli en nationalstat som seg-rarna, Frankrike och Sverige, blev en splittrad kvarleva från medeltidens feodalism. Frågan är likväl, om inte den konfessionella splittringen skulle ha lagt avgörande hinder i vägen för grundandet av ett enhetligt tyskt rike även utan den franska och svenska interventionen. Essäerna om upplysningstidens inverkan i Tyskland syns mig vara litet knapphändiga, medan den tyska romantiken på 1800-talet behandlas desto utförligare.

Man får måhända inte något grepp om Frankfurt-parlamentets roll. Men med rätta betonas betydelsen av en av Bis-